

HIESa Afrikan medikuen inekzioek ere zabaldu zuten

Gizakion HIESa tximuen birus baten aldaerak eragin duela frogatua da eta berrian demostratu 1959an hasi zela mundura hedatzen Kinshasatik, 1890-1950 artean oihanetik hirira iritsita. Baina nola egin du jauzia? Aipatu dira hiritartzea, prostituzioa, sexu harremanen aldatzea. Gutxi aipatu da mediku kolonialek eduki duten erantzukizuna.

| PELLO ZUBIRIA KAMINO |

MEDIKU ZURIAK AFRIKAN BELTZEI txertoak jartzen, Europako bizimodu eroso abandonaturik urruneko malerusei miseriatik ateratzen laguntzera joandako heroiak... Kolonialismoaren fama txarra gainditu duten pertsonai bakarretakoak izango ziren. Aldiz, haien artean Afrikan medikuntzan aritutako Jacques Pépin quebecarrak “*The origins of the SIDA*” liburuan aitortu du ziurrenik berak ere lagundu ziola izurri beldurgarriari indar hartzen. Infernurako bidea asmo onez harriztatua omen dago.

La vie des idées aldizkari elektronikoan Guillaume Lachenal antropologoak aurkeztu ditu Pépinen ideiak HIESaren jatorria azaltzen saiatu diren beste hipotesi famatuena artean. 1999an *The River* (Ibaia) argitaratu zuen Ed Hooper kazetari ingelesak proposatuz izurria eragin zutela mediku belgikarrek orduan berena zuten Kongon poliomielitisarentzako txerto berriak probatuz, 1950eko hamarkadan.

Geroztik egindako ikerketek baztertu duten arren polioaren hipotesia, Hooperren liburuak bazuen meritu bat: luze eta zabala erakutsi zuela Afrikako kolonietako jendeak laborategiko akuritzat erabili zituela Mendebaldeko medikuntzak.

Lachenalek dio hari horri tiraka Jacques Pépinek idatzi duela orain

arteko liburutik baliosena. “Egileak, Quebecoko mediku bat eritasun kutsakorretan berezitua, liburuan eskaini du GIBaren (VIH) eboluzioaren historiaren sintesia eta ikerketa historiko originala, ondorioztatzeko HIESa Afrikako erdialdean abiarazterakoan erabakigarriak izan zirela medikuen inekzio esterilizatu gabeak; hau da, HIESaren jatorria hein batean iatrogenesiak —medikuek eragindako kalteak—eragin duela”.

Gaur frogatutzat ematen da Giza Immunoeskasiaren Birusa (GIB) XX. mende hasieran azaldu zela Afrikako erdialdean. 1959an borborka ari da birusa Kinshasa hiri nahasiaren errailetan. Baina nola egin du jauzi tximutik gizakira? Nola bilakatu epidemia hain denbora laburrean? Nola azaldu Kamerungo hego-ekialdeko oihanetik Kinshasara eta mundu osoraino hedatuz egin duen bidea?

Tximu handietatik jendeengana pasatu zen hauek haiek ehizatuta jatean, hori demostratuta dago. “Oihaneko haragia” jatea, Mendebalde aberatseko jendeon ikuskerari ondo dagokio esplikazio hori; iradokitzen du afrikarren halako bekatu bat naturaren legeen kontra, gero zabalduko dena hiritartzeak eta deskolonizazioaren desmasiek bultzata, tartean antzinako sexu jokaeren aldatzeak.

Irudi txikian Jacques Pépinen *The Origins of AIDS* liburuaren azala; Cambridgeko unibertsitateak argitaratu dio. Irudi handia Madame Lugane izeneko batek egina da eta *Le médicament qui devait sauver l'Afrique* liburuan sartu du artikulu honen iturri nagusia den Guillaume Lachenalek. Belgikaren edo Frantziaren mendeko lurralde batean herritarrak txandaren zain daude loaren eritasunaren kontrako inekzioa hartzeko. Lachenalek liburu gogorrean kontatu du zein metodo bortitzez behartzen zituzten herritar guztiak txertoa hartzera. Jacques Pépinek, berriz, *The Origins of AIDS*-en txertaketa masibo haiek lotzen ditu HIESaren zabaltze harrigarriarekin. Pépin doktore quebecarrak urte luzez egin du lan Afrikan eta liburuaren pasarte batean aitortzen du menturaz berak ere kutsatua izango diola norbaiti eritasuna, ohartuta zein baldintzatan burutzen zen medikuntza.

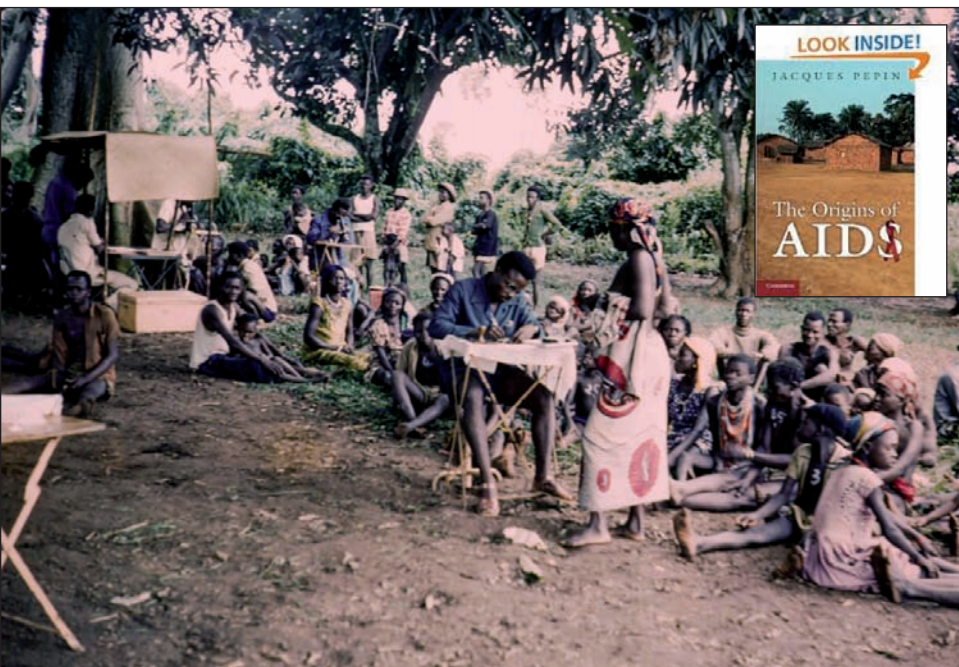
Baina, galdetzen du Pépinek, basoan tximuen haragia betidanik jan baldin badute eta haragi horren kontsumoa izugarri handitu bada 1990eko hamarkadatik oihan tropikalen krisia dela eta... orduan zergatik azaldu da GIB XX. mendean eta ez lehenago, eta ez geroago?

Milioika txertatze kolonietan

Ikertzaile askok galderaren arrazpostua topatu dute gaur Kinshasa den Leopoldvillen. Inguruan parearik gabeko hiritzarra XX. mende hasieran, sexu harremanez transmititzen den birus batentzako proposa zen: etorkinez eraikia, sexu ratio beldurgarria (gizon asko, emakume gutxi), prostituzio handia eta zentralizatu...

Hipotesiak badauka funtsa, baina alde ahulak ere bai. Zergatik zabaldu da HIESa askoz gehiago eta azkarrago beste eritasun kutsakorrek baino? Adituek egin dituzte simulazioak eta datu guztiak kontutan harturik, tartean harreman heterosexualek berez —beste faktoreen laguntzarik gabe, hala nola genitaleko zauriak edo beste infekzioak eta abar— daukaten arrisku maila, nekez ulertzen da izurriaren hedatze beldurgarria.

Jacques Pépinek bestelako hipotesi bat proposatu du: medikuen inekzioen garrantzia. Hau bera ari

dira defenditzen 2000. urtetik beste aditu asko, tartean, Preston Marx primatologoa, Ernest Drucker epidemiologoa, David Gisselquist aditua eta Frantzian Jacques Lebo-witch HIESaren militante ezaguna.

XX. mendearen lehen erdian Afrikan aldaketa handiak ikusi dira demografian eta sexualitatean, baina baita medikuntzan ere. 1910etik aurrera Kamerundik hasi eta Aintzira Handietaraino potentzia kolonialek sekulako programak antolatu zituzten gaixotasun tropikalen kontra, bereziki loaren gaixotasunaren (*tse-tse* euliek kutsatzen duten famatu haren) eta *Pian* gaixotasunaren kontra.

Prebentzio kanpaina handiak antolatu zituzten estatu kolonialek

—funtsean eskualde horretan Belgikak eta Frantziak—, injekzioetan oinarrituak. “*Médecine de masse*” deitzen dio Guillaume Lachenalek. Agintari kolonialen lehentasunetako bat zen belgikarren Kongon, Kamerunen eta Frantziaren Ekuatore Afrikan. Bigarren Mundu Gerraren ostean jo zuten gailurra herriarren txertatze kanpainok. “Milioika eta milioika afrikar erabili zituzten katean jarrita odol ateratze eta injekzio ugaritan, batzuekin erabilitako xiringak eta orratzak ondo-rengoeekin erabiliz”.

GIB izurriaren hasiera honela irudikatzen du Pépinek: ekipo mediku bat iristen da Kamerungo hegoaldeko herri isolatu batera, non aditu guztiek aipatzen duten ehiztari

famatuak —txinpantze gaixotu batek immunoeskasiaren birusa pasatu diona— bereaz kutsatu dituen herriko beste batzuk erizainek eta medikuek erabilitako xiringa eta orratzen bidez. Gogoratu behar da GIBa kutsatzeko esterilizatu gabeko injekzioak askoz *hobeak* direla sexu harremanak baino.

Sortu delarik kutsatutako jende multzo aski handia, horietako bat edo batzuk joango ziren Leopoldvillera. Hiri handiak GIBak gehiago ugaritzeko pagotxa aurkitu zuen. Asko aipatu baita prostituzioa, Pépinek nabarmendu du hain zuen prostitutak bereziki tratatzen zituztela txertaketa kanpainetan medikuek, bide batez beren buruak ere arriskuan jarritz, desinfektatu gabeko materialen erabilera okerragatik.

Teoria honentzako frogatzat erakusten du Pépinek berak oso ondo ezagutzen duen C Hepatitisaren Birusarekin (CHB) gertatua. Hau oso gutxi kutsatzen da sexu bidez eta, droga zainetatik hartzen dutenak kenduta, iatrogenesia izan da kutsatze bide nagusia: medikuntzak berak eragindako kaltea. Egipton beste eritasun baten kontrako txertaketa kanpainetan kutsatu ziren milaka jende CHBz.

Laburbilduz, badirudi hein batean kolonien garaiko masa medikuntzak bere ahaleginean nahi gabe eragin duela GIB izurrite bilakatzeara. Guillaume Lachenalek bere artikuluan dioenez, “akrobaziaren jardun beharra dago HIESaren irakurketa soilik sexuala egiten jarraitzeko, medikuntza kolonialaren eraginak kontutan hartu gabe”. ■

ZINKUNEGI
OPTIKA

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

zuri begira